

**Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki
Żywnościowej
Państwowy Instytut Badawczy**

ZAZIELENIE WSPÓLNEJ POLITYKI ROLNEJ - SKUTKI DLA POLSKICH GOSPODARSTW ROLNICZYCH

**prof. dr hab. Edward Majewski
dr inż. Adam Wąs
mgr Stefania Czekał**

Warszawa, 12.12.2014

ZAKRES BADAŃ (2011-2014)

**PRZEGLĄD PROPOZYCJI ZAZIELENIENIA
WPR**

**SKUTKI REFORMY 2014-2020 W
LITERATURZE**

**OSZACOWANIE SKUTKÓW ZAZIELENIENIA
WPR W POLSKIM ROLNICTWIE**

- struktura produkcji,
- dochód rolniczy.

ZAZIELENIENIE

Obowiązkowe trzy praktyki:

- dywersyfikacja upraw,
- utrzymanie obszarów proekologicznych (EFA) na gruntach rolnych,
- utrzymanie TUZ.

ZMIANY KONCEPCJI ZAZIELENIENIA WPR

Element koncepcji „zazielenia”	Etap I (2011 i 2012)	Etap II (2013)	Etap III (2014)
Dywersyfikacja upraw	Minimum 3 uprawy 5-70% GO każda	10-30 ha GO: minimum 2 uprawy, do 75% każda, > 30 ha GO: minimum 3 uprawy, 1. do 75% GO, 1.+2. do 95% GO	
Definicja uprawy	Gatunek, zboża	Gatunek, podział na jare i ozime	
Powierzchnia kompensacji ekologicznej (EFA)	7% GO, bez ekwiwalentów	5% GO, tylko gospodarstwa powyżej 15 ha GO	5%, tylko gospodarstwa powyżej 15 ha GO, ekwiwalenty EFA (poplony, rośliny strączkowe), „wspólne” EFA
Powierzchnia TUZ	Minimum 95% powierzchni referencyjnej		
Zwolnienia i wyłączenia	<ul style="list-style-type: none"> gospodarstwa ekologiczne, 	<ul style="list-style-type: none"> gospodarstwa ekologiczne, gospodarstwa <10 ha GO, gospodarstwa wykorzystujące ziemię według kryteriów: <ul style="list-style-type: none"> > 75% TUZ lub > 75% GO na uprawę pasz objętościowych > 75% objętych programami rolno-środowiskowymi 	

Źródło: Opracowanie własne.

WPŁYW REFORMY WPR PRZYKŁAD

GOSPODARSTWO – 14 ha GO

KONCEPCJA „ZAZIELENIENIA”

PIERWOTNA	OSTATECZNIE PRZYJĘTA
STRUKTURA ZASIEWÓW: Jęczmień jary 9,8 ha (70% GO), Rzepak 2,52 ha (18% GO), Owies 0,7 ha (5% GO), EFA 0,98 ha (7% GO) wyłączenie z produkcji.	STRUKTURA ZASIEWÓW: Jęczmień jary 10,5 ha (75% GO), Jęczmień ozimy 3,5 ha (25% GO), BRAK KONIECZNOŚCI WYDZIELANIA EFA.

PRZYKŁAD zazielenienia

Uprawy w gospodarstwach o powierzchni gruntów ornych:						
	10 ha		25 ha		50 ha	
Przed reformą WPR						
Jęczmień ozimy	10 ha	100%	25 ha	100%	50 ha	100%
Po reformie WPR 2014-2020						
EFA	Zwolnione		1,25 ha	5%	2,5 ha	5%
Jęczmień ozimy	10 ha	100%	17,81 ha	75%	35,63 ha	70%
Jęczmień jary	-	-	5,94 ha	25%	9,50 ha	25%
Owies	-	-	-	-	2,37 ha	5%

EKWIWALENTY EFA

ELEMENT	Ekwiwalent obszaru EFA
Grunt ugorowany (1 m²)	1 m²
Element krajobrazu	
Żywopłoty/pasy porośnięte lasem/zadrzewienia liniowe (1 m)	10 m ²
Zadrzewienia pojedyncze (drzewo)	30 m²
Zadrzewienia grupowe/zadrzewienia śródpolne/oczka wodne (1 m ²)	1,5 m ²
Obrzeże pola /Strefy buforowe (1 m)	9 m ²
Rowy (1 m)	6 m ²
Pasy na obrzeżach lasu: z produkcją/ bez produkcji (1 m)	1,8/9 m ²
Obszary z zagajnikami o krótkiej rotacji (1 m ²)	0,3 m ²
Obszary zalesione w ramach PROW (1 m ²)	1 m ²
Obszary z międzyplonami lub okrywą zieloną (1 m²)	0,3 m²
Obszary objęte uprawami wiążącymi azot (1 m²)	0,7 m²

PRZYKŁAD

ekwiwalenty EFA

Struktura upraw – GOSPODARSTWO ROŚLINNE 50 ha

	Przed reformą		Z EFA (2014)		Z ekwiwalentem EFA (strączkowe)	
EFA	-	-	2,5 ha	5%	-	-
Jęczmień ozimy	50 ha	100%	35,63 ha	70%	35 ha	70%
Jęczmień jary	-	-	9,50 ha	25%	11,43 ha	23%
Owies	-	-	2,37 ha	5%	-	-
Groch	-	-	-	-	3,57 ha	7%

KARY ZA BRAK ZAZIELENIA

Obniżenie płatności dla niedostosowanych gospodarstw:

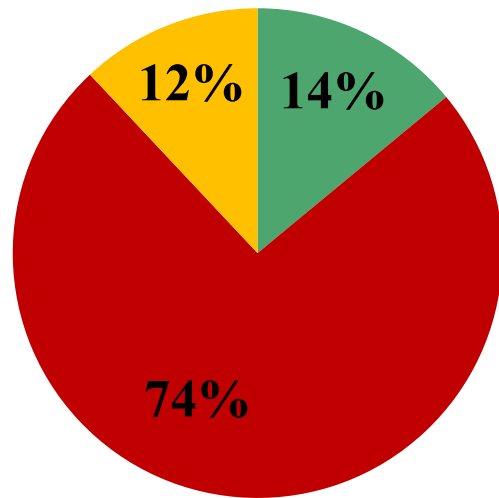
- w 2015 i 2016 r. → o 100% kwoty „płatności zielonej”;
- w 2017 roku → do 120% kwoty „płatności zielonej”;
- w 2018 roku → do 125% kwoty „płatności zielonej”.

ZAZIELENIENIE W POLSCE

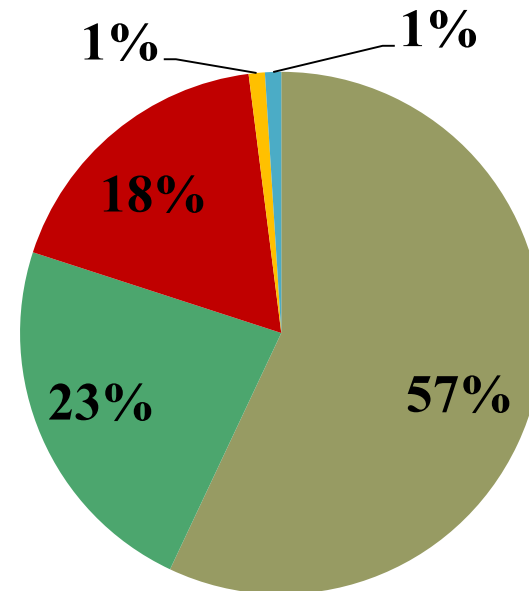
STOPIEŃ DOSTOSOWANIA GOSPODARSTW W POLSCE

2009

- ZIELONE
- BRAK EFA
- BRAK DYWERSYFIKACJI

2012

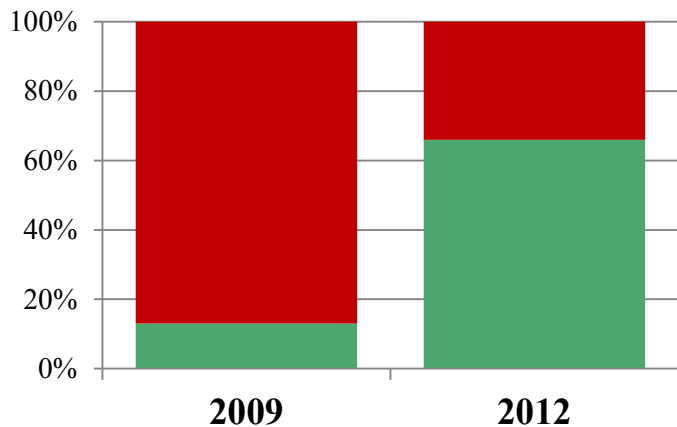

- ZWOLNIONE
- ZIELONE
- BRAK EFA
- BRAK DYWERSYFIKACJI
- BRAK EFA I DYWERSYFIKACJI

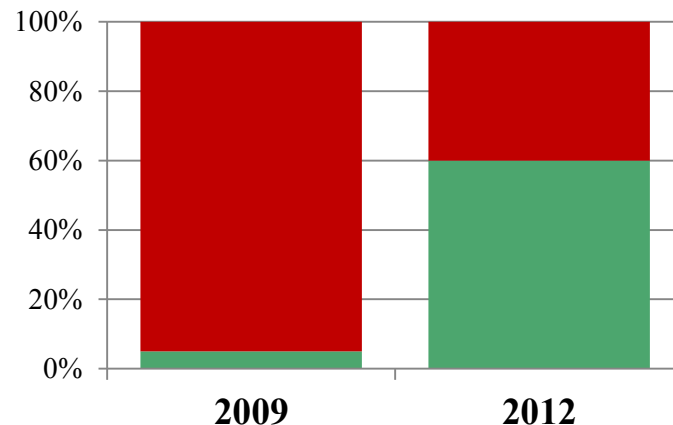
Źródło: opracowanie własne.

STOPIEŃ DOSTOSOWANIA WYBRANYCH TYPÓW GOSPODARSTW

ROŚLINNE

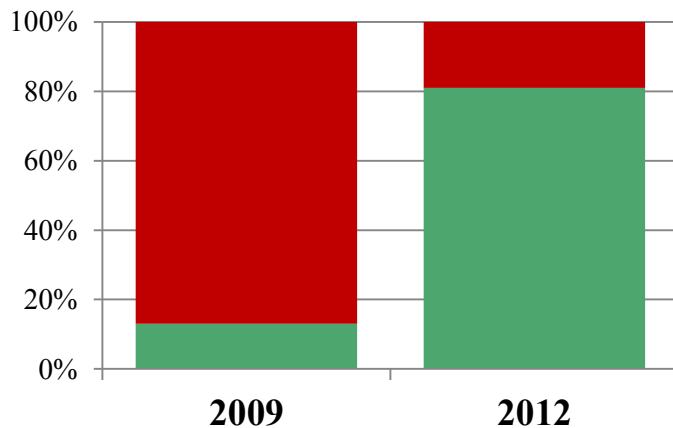
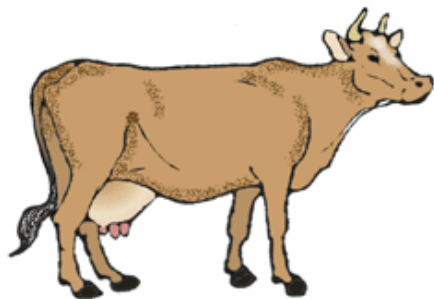
TRZODA

■ DOSTOSOWANE ■ NIEDOSTOSOWANE

■ DOSTOSOWANE ■ NIEDOSTOSOWANE

BYDŁO

■ DOSTOSOWANE ■ NIEDOSTOSOWANE

METODYKA OBLICZEŃ

METODYKA MODELOWANIA W KOLEJNYCH ETAPACH BADAŃ

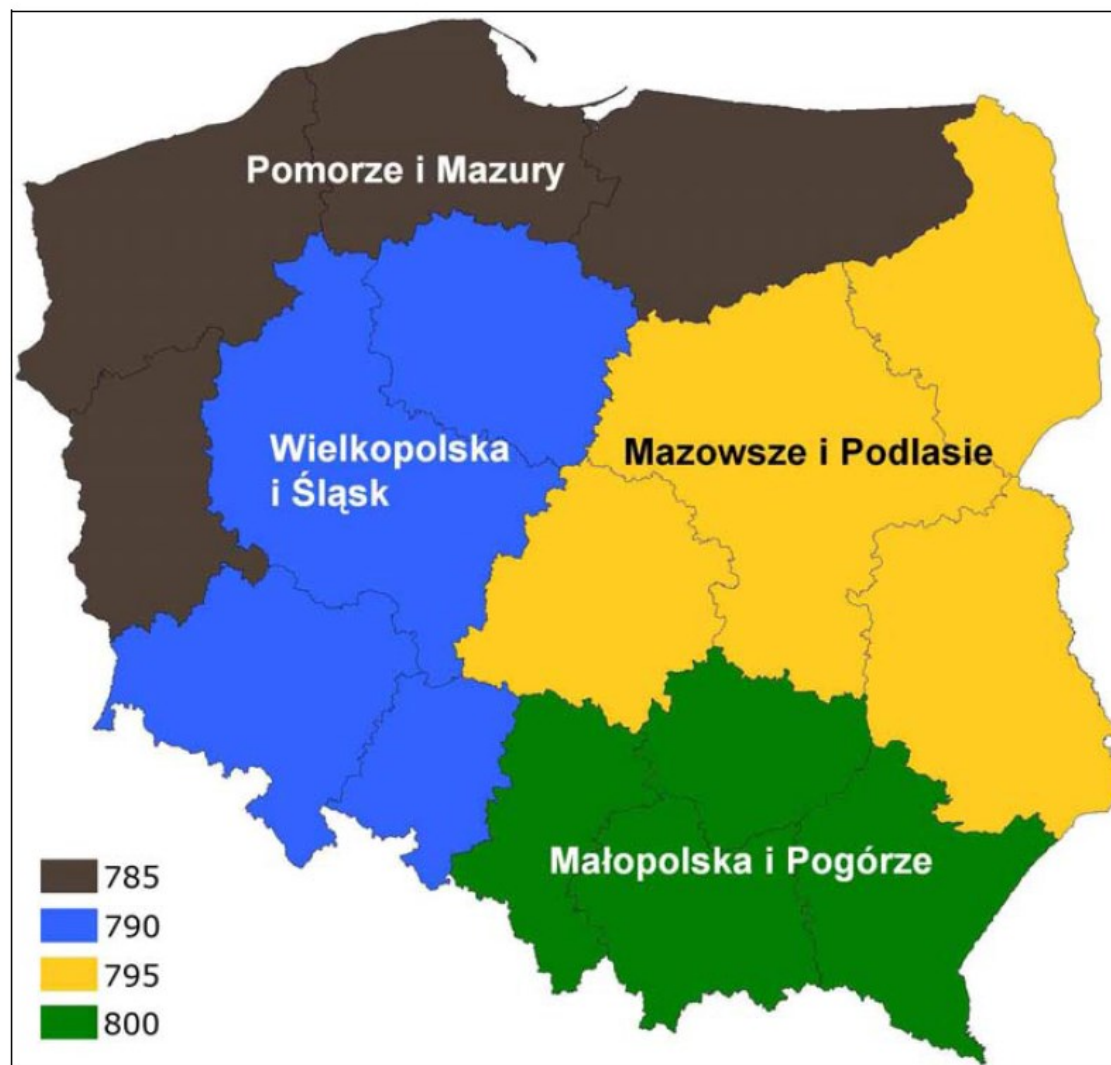
Wyszczególnienie	Etapy badań			
	I – 2011	II – 2012	III – 2013	IV – 2014
Scenariusze polityki rolnej	kontynuacji, integracji, reorientacji	integracji (zazielenienie)		
Narzędzia modelowania	liniowy model optymalizacyjny		model nieliniowy z PMP, parametry z modelu CAPRI	
Dane FADN	2007-09	2009	2011	2012
Poziom agregacji	próba FADN	próba FADN	populacja FADN	
Zakres agregacji	kraj	kraj	regiony i kraj	
Typologia gospodarstw	kierunek produkcji, wielkość ekonomiczna gospodarstwa		kierunek produkcji i powierzchnia gospodarstwa	
	liczba roślin, wskaźnik koncentracji struktury	poziom dostosowania do wymagań WPR 2014	region FADN, poziom dostosowania do wymagań WPR 2014	

ŹRÓDŁO DANYCH – FADN

- **dane za rok 2012;**
- zbiór 10909 obiektów badawczych;
- populacja podzielona na typy produkcyjne:
  - wg powierzchni gruntów ornych;
  - wg kierunków produkcji zgodnie ze Wspólnotową Typologią Gospodarstw Rolnych z 2009 roku (wg standardowej produkcji - SO).

Gospodarstwa FADN wytwarzają około **90%** **całkowitej wartości produkcji** sektora, a ich udział w całkowitej powierzchni UR w Polsce wynosi **79%**.

REGIONY FADN

Źródło: Rozporządzenie Komisji nr 1291/2009 z 18 grudnia 2009 r. dotyczące wyboru gospodarstw przekazujących dane do celów określania dochodów gospodarstw rolnych.

TYPY GOSPODARSTW MODELOWYCH (1/3)

Kryterium 1 – Podział gospodarstw ze względu na powierzchnię gruntów ornych

- Grupa I → gospodarstwa **do 10 ha,**
- Grupa II → gospodarstwa **powyżej 10 ha,** jednak **nie więcej niż 15 ha,**
- Grupa III → gospodarstwa **powyżej 15 ha,** jednak **nie więcej niż 30 ha,**
- Grupa IV → gospodarstwa **powyżej 30 ha.**

TYPY GOSPODARSTW MODELOWYCH (2/3)

- **Kryterium 2** – Podział gospodarstw ze względu na typ produkcyjny (wg nTF 14)
  - **ROŚLINNE** (typy 15, 16, 60),
  - **BYDŁO** (typy 45, 46),
  - **TRZODA** (typ 50),
  - **MIESZANE** (typy 70, 80),
  - **POZOSTAŁE** (typy 35, 36, 37, 38, 48).

TYPY GOSPODARSTW MODELOWYCH (3/3)

- **Kryterium 3** – Podział gospodarstw ze względu na stopień dostosowania do wymogów „zazielenienia”:
  - **Zwolnione,**
  - **Zielone,**
  - **Brak dywersyfikacji,**
  - **Brak EFA,**
  - **Brak EFA i dywersyfikacji.**

STRUKTURA GOSPODARSTW WG STOPNIA DOSTOSOWANIA

WG LICZBY REPREZENTOWANYCH GOSPODARSTW

POLSKA	ZWOLNIONE	ZIELONE	BRAK EFA	BRAK DYWERSY- FIKACJI	BRAK EFA+ DYWERSY- FIKACJI
	57%	23%	18%	1%	1%

WG REGIONÓW FADN

785	44%	27%	26%	1%	2%
790	42%	25%	29%	1%	3%
795	58%	24%	16%	1%	1%
800	80%	14%	6%	0%	0%

WYODRĘBNIONE TYPY GOSPODARSTW

- Wydzielone typy zostały dodatkowo podzielone z uwzględnieniem położenia w regionach FADN.
  - Region 785 „Pomorze i Mazury” – **56 typów** gospodarstw,
  - Region 790 „Wielkopolska i Śląsk” – **63 typy**,
  - Region 795 „Mazowsze i Podlasie” – **61 typów**,
  - Region 800 „Małopolska i Pogórze” – **49 typów**.
- Ostatecznie modelowano **229 typów gospodarstw**.

ROZWAŻANE SCENARIUSZE

- **Base 2012** → w celu kalibracji modeli,
- **Baseline 2020** → obecna WPR,
- **GREEN_2020** → stawka JPO **184 euro/ha**, w tym **74 euro/ha** „płatności zielonej”, płatności dodatkowe i do produkcji
- **NO_GREEN_2020** → obniżenie płatności dla gospodarstw niedostosowanych o **74 euro/ha**, płatności dodatkowe i do produkcji.

STAWKI DOPLĄT BEZPOŚREDNICH

SCENARIUSZE	RODZAJ PŁATNOŚCI	JEDNOSTKA	STAWKA (€/HA)
Baseline_2020	JPO	€/HA	218
Green_2020	JPO	€/HA	110
	PŁATNOŚĆ ZA ZAZIELENIENIE	€/HA	74
	DLA MŁODYCH ROLNIKÓW	€/HA	62
	PŁATNOŚĆ DODATKOWA (3-30 ha)	€/HA	41
	WSPARCIE ZWIĄZANE Z PRODUKCJĄ:		
	KROWY/BYDŁO (3-30 szt.)	€/LU	70
	OWCE	€/LU	25
	KOZY	€/LU	15
	STRĄCZKOWE (do 50 ha)	€/HA	326
	OWOCE MIĘKKIE	€/HA	250

GŁÓWNE ZAGDANIENIA METODYCZNE

- Zastosowanie Pozytywnego Programowania Matematycznego (R.E. Howitt 1995),
- Zastosowanie indeksu Shannona do pomiaru stopnia dywersyfikacji w typach gospodarstw,
- Dwa warianty poziomu cen i plonów w scenariuszach GREEN 2020:
  - bez zmian → ceny na poziomie z roku 2012,
  - na podstawie wyników modelu **CAPRI (2020)**.

MODEL FARM-OPTY PMP

$$DR = \mathbf{p}^T (\mathbf{x} \bullet \mathbf{y}) + \mathbf{s}^T \mathbf{x} + fs - fc - \mathbf{d}^T \mathbf{x} - \mathbf{x}^T \mathbf{Q} \mathbf{x}$$

$x_i \geq 0$

Pod warunkiem, że $A\mathbf{x} \leq \mathbf{B}$ gdzie:

DR – dochód rolniczy (wartość liczbowa funkcji celu)

$\mathbf{p}$ – wektor cen produktów ($n \times 1$),

$\mathbf{y}$ – wektor plonów i wydajności ($n \times 1$),

$\mathbf{x}$ – nieujemny wektor optymalnych poziomów działalności produkcyjnych ($n \times 1$),

$\mathbf{x} \bullet \mathbf{y}$ – iloczyn Hamamarda ,

$\mathbf{s}$ – wektor płatności do działalności produkcyjnych ($n \times 1$),

fc- wartość kosztów względnie stałych

fs- wartość dopłat do dz. operacyjnej względnie niezależnych od poziomu produkcji

A – macierz współczynników wykorzystania zasobów ($m \times n$),

$\mathbf{B}$ – wektor dostępnych zasobów ($m \times 1$),

$\mathbf{d}^T \mathbf{x} - \mathbf{x}^T \mathbf{Q} \mathbf{x}$ – nieliniowy element funkcji celu określany w trakcie kalibracji modelu.

POMIAR DYWERSYFIKACJI UPRAW

$$SI_j = \sum_i \ln(s_i) \times s_i$$

*SI_j - indeks Shannona (Shannon 1948) dla j-tego gospodarstwa w próbie FADN,
s_i - udział i-tej uprawy w strukturze zasiewów gospodarstwa j.*

INDEKS SHANNONA – przykład obliczania

Gospodarstwo I		
Uprawa	Powierzchnia (ha)	Udział w strukturze zasiewów (%)
Pszenica ozima	5	10
Owies	21	42
Kukurydza	19	38
Ziemniaki	5	10
Razem	50	100
Indeks Shannona	1,19	

Gospodarstwo II		
Uprawa	Powierzchnia (ha)	Udział w strukturze zasiewów (%)
Owies	48	96
Ziemniaki	2	4
Razem	50	100
Indeks Shannona	0,17	

$$1,19 > 0,17$$

Gospodarstwo I ma bardziej zdywersyfikowaną strukturę upraw

WYNIKI

DOCHÓD ROLNICZY CENY I PLONY STAŁE

Dochód rolniczy BASELINE 2020 = 100	GREEN	NO_GREEN
POLSKA	104,6%	100,7%
REGION 785	102,2%	98,3%
REGION 790	103,1%	98,6%
REGION 795	107,6%	103,4%
REGION 800	104,1%	102,1%

DOCHÓD ROLNICZY CENY I PLONY STAŁE

Dochód rolniczy BASELINE 2020 = 100	GREEN	NO_GREEN	
POLSKA	Dochód rolniczy BASELINE 2020 = 100	GREEN	NO_GREEN
REGION 785			
REGION 790	ROŚLINNE	100,6%	94,8%
REGION 795	BYDŁO	109,2%	106,1%
REGION 800	TRZODA	100,3%	97,6%
	MIESZANE	106,6%	102,2%
	POZOSTAŁE	99,4%	100,8%

DOCHÓD ROLNICZY CENY I PLONY STAŁE

Dochód rolniczy BASELINE 2020 = 100	GREEN	NO_GREEN		
POLSKA	Dochód rolniczy BASELINE 2020 = 100	GREEN	NO_GREEN	
REGION 785				
REGION 790	ROŚLINNE	Dochód rolniczy BASELINE 2020 = 100	GREEN	NO_GREEN
REGION 795	BYDŁO			
REGION 800	TRZODA	ZWOLNIONE	107,0%	107,0%
	MIESZANE	ZIELONE	110,3%	110,3%
	POZOSTAŁE	BRAK EFA	101,5%	93,3%
		BRAK DYWERSYFIKACJI	95,0%	97,4%
		BRAK EFA i DYWERSYFIKACJI	97,8%	92,1%

DOCHÓD ROLNICZY CENY I PLONY (CAPRI)

Dochód rolniczy BASELINE 2020 = 100	GREEN	NO_GREEN
POLSKA	110,7%	106,8%
REGION 785	107,2%	103,5%
REGION 790	109,6%	105,2%
REGION 795	114,1%	109,9%
REGION 800	109,7%	107,8%

DOCHÓD ROLNICZY CENY I PLONY (CAPRI)

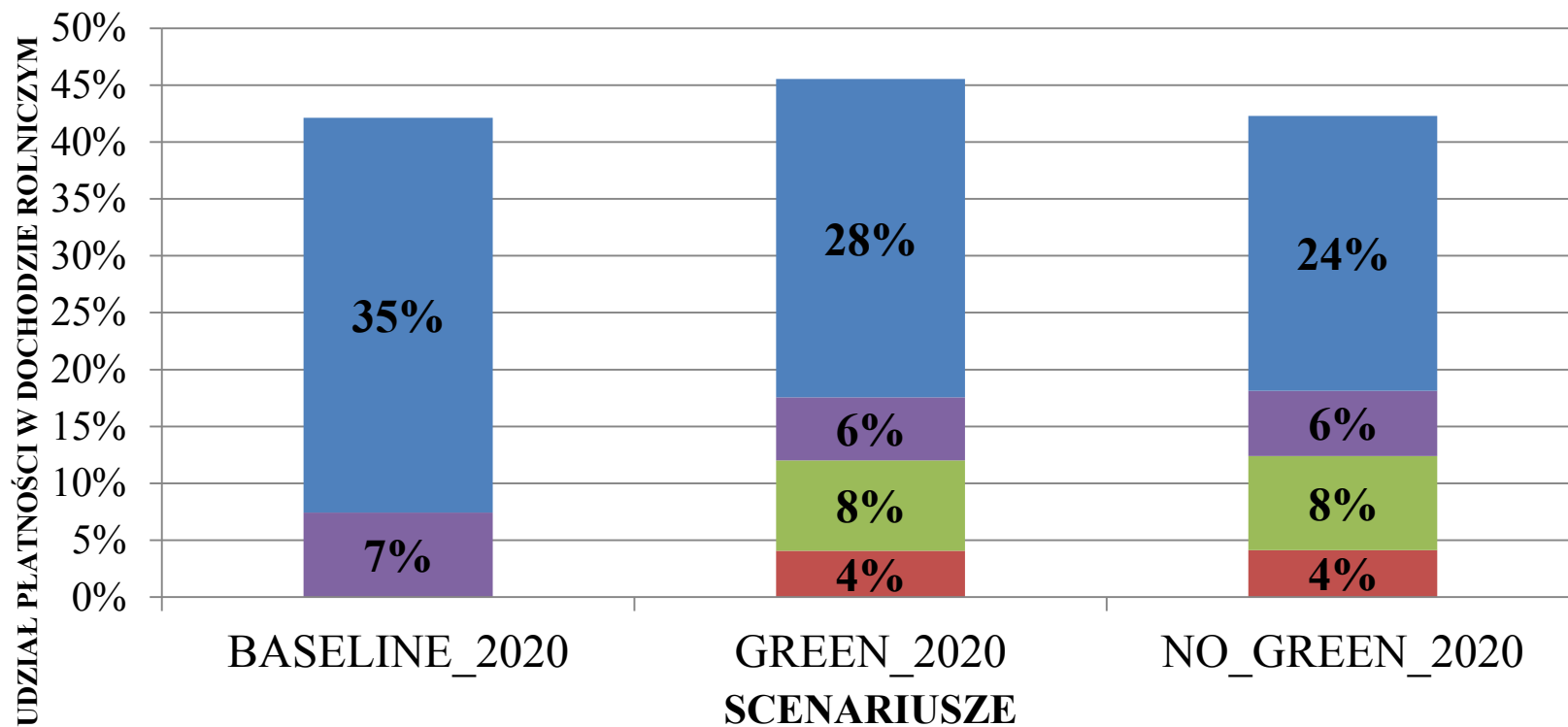
Dochód rolniczy BASELINE 2020 = 100	GREEN	NO_GREEN	
POLSKA	Dochód rolniczy BASELINE 2020 = 100	GREEN	NO_GREEN
REGION 785			
REGION 790	ROŚLINNE	107,7%	102%
REGION 795	BYDŁO	113,9%	111%
REGION 800	TRZODA	105,2%	103%
	MIESZANE	113,3%	109%
	POZOSTAŁE	102,5%	104%

DOCHÓD ROLNICZY CENY I PLONY (CAPRI)

Dochód rolniczy BASELINE 2020 = 100	GREEN	NO_GREEN		
POLSKA	Dochód rolniczy BASELINE 2020 = 100	GREEN	NO_GREEN	
REGION 785				
REGION 790	ROŚLINNE	Dochód rolniczy BASELINE 2020 = 100	GREEN	NO_GREEN
REGION 795	BYDŁO			
REGION 800	TRZODA	ZWOLNIONE	113%	113%
	MIESZANE	ZIELONE	117%	117%
	POZOSTAŁE	BRAK EFA	107%	99%
		BRAK DYWERSYFIKACJI	98%	101%
		BRAK EFA i DYWERSYFIKACJI	104%	98%

UDZIAŁ PŁATNOŚCI W DOCHODZIE (CENY I PLONY STAŁE)

■ JPO&UPO

■ ONW I ROLNOŚRODOWISKOWE

■ POZOSTAŁE PŁATNOŚCI (MŁODY ROLNIK I PŁATNOŚĆ DODATKOWA)

■ DOPLĄTY DO PRODUKCJI

PRODUKCJA ROŚLINNA

Indeks Shannona Baseline 2020 = 100	GREEN	NO_GREEN
POLSKA	101,5	100,5
ZWOLNIONE	100,9	100,8
ZIELONE	100,9	100,3
BRAK DYWERSYFIKACJI	105,6	100,7
BRAK EFA	103,6	100,3
BRAK EFA+DYWERSYFIKACJI	104,7	95,7

PRODUKCJA ROŚLINNA

Indeks Shannona 2020 = 100	GREEN	NO_GREEN		
POLSKA	UDZIAŁ ZBÓŻ W UR [%]	BASELINE	GREEN	NO_GREEN
ZWOLNIONE				
ZIELONE	POLSKA	74	72	73
BRAK DYWERSYFIKACJI	ROŚLINNE	70	67	69
BRAK EFA	BYDŁO	58	56	59
BRAK EFA+DYWERSYFIKACJI	TRZODA	89	85	88
	MIESZANE	81	76	78
	POZOSTAŁE	57	55	57

WNIOSKI

- Złagodzenie wymagań połączone z wprowadzeniem dodatkowych dopłat dla gospodarstw o powierzchni do 30 ha oraz dopłat do niektórych działalności produkcyjnych **powoduje zniwelowanie negatywnego wpływu zazielenienia na dochód gospodarstw rolniczych.**

WNIOSKI

- W wariancie uwzględniającym potencjalny wzrost cen spowodowany zazielenieniem polscy rolnicy są **beneficjentami netto** nowej polityki.
- Nawet w przypadku zachowania obecnego poziomu cen **zazielenienie WPR nie oznacza strat dla przeciętnego polskiego gospodarstwa.**

WNIOSKI

- Niespełnienie wymogów zazielenienia i rezygnacja z 30% stawki płatności bezpośrednich **nie jest korzystną** alternatywą dla rolników .
- Zazielenienie WPR **nie wpłynie** na wielkość produkcji w sektorze rolnictwa w Polsce.
- Niekorzystne skutki wprowadzanych regulacji będą mogły wystąpić jednak w **nielicznych gospodarstwach niedostosowanych** z silnie uproszczoną strukturą produkcji i brakiem EFA.

WNIOSKI

- W Polsce występuje **duży odsetek gospodarstw rolniczych zwolnionych** z wymogu zazielenienia lub już **dostosowanych**.
- Głównym efektem zazielenienia WPR, po złagodzeniu wymagań jest **uzyskanie uzasadnienia dla dalszego wspierania gospodarstw**.
- Silnie złagodzona koncepcja zazielenienia **nie przyczyni się do uzyskania istotnych efektów środowiskowych**.

**DZIĘKUJEMY ZA
UWAGĘ**

